

DELO ETNOLOGINJE V MESTNI UPRAVI NA PODROČJU RAZVOJA PODEŽELJA

Intervju z etnologinjo Maruško Markovčič

Z gostjo 20. Šmitkovega večera, etnologinjo Maruško Markovčič, ki deluje na Mestni občini Ljubljana kot višja svetovalka na Oddelku za varstvo okolja, natančneje na Odseku za razvoj podeželja, sem se pogovarjala 5. decembra 2022 v prostorih MOL na Zarnikovi ulici 3. Sogovornica se je na svoji poklicni poti aplikativno posvečala raziskavam perifernih območij ljubljanske občine in tematikam, povezanim z razvojem podeželja. V zadnjih letih je velik del njenega dela zaznamovanega s čebelami in prehransko samooskrbo mesta.

Kakšni so bili začetki vaše poklicne poti?

Že v času študija sem začela delati v Turističnem društvu Barje in v okviru tega sem naredila razstavo na temo življenja na ljubljanskem Barju, saj me je ta tematika zelo zanimala. V društvu sem bila zelo aktivna in ravno takrat je društvo na terenu obiskovala gospa iz Mestne občine Ljubljana. Spremljala je dogajanje in vsako leto pripravila poročilo o društvenih aktivnostih. Ko je prišla k nam, je povedala, da bo MOL leta 1999 razpisala javna dela na temo usposabljanja za trženje v turizmu. Takrat sem bila zelo zainteresirana za tovrstno delo, sem pa bila še vedno honorarno zaposlena kot knjižničarka v Moderni galeriji. Odločila sem se, da grem na razgovor. Na srečo je bil program javnih del zastavljen tako, da se razišče in popiše turistične potencialne na terenu, razdeljenem na območja (vzhodni del, Barje in severozahodni del). Po priporočilu gospe sem imela priložnost, da na ta položaj pridem brez predhodnega izbora. Takrat sem se prijavila tudi na Zavod za zaposlovanje, potem sem pa začela z delom na MOL, ki je trajalo leto in pol. V tem času sem se zelo veliko izobraževala, delala na terenu in se spoznala z delom. Začela sem se osredotočati na popis potencialov, ki je vključeval tudi kulturno dediščino. Naslednji zelo pomemben korak je bilo sodelovanje s takratnim referatom za kmetijstvo, v sklopu katerega so se izoblikovale različne kolesarske poti. Leta 2000 sem na tem oddelku dobila delo in se zaposlila.

Katere so bile ključne prelomnice v vaši karieri?

Zelo pomembna prelomnica je bilo obdobje med letoma 2002 in 2006, ki je bilo zaznamovano z etnološkimi raziskavami terena vzhodnega dela Ljubljane, v okviru katerih so bili organizirani tudi etnološki tabori. Uspeli smo popisati celotno kulturno dediščino raziskovanega območja in izdali monografijo. Obdobje teh taborov je bilo nekaj po-

sebnega, takrat sem izživela svojo etnološko bistvo in ugotovila, da morata biti etnologija in popis dediščine osnova za nadaljnje delo. Na podlagi raziskav so bili osnovani različni tematski sklopi in končni produkti, kot sta mlinarstvo z obnovljenim mlinom pod vodstvom gospe Olge Avsec v Podlipoglavu ter suhe rože oz. cvetje iz papirja pod vodstvom Turističnega društva Besnica – Janče. Drugo prelomno obdobje je bilo okoli leta 2010, ko so se začele priprave na novo strateško usmeritev razvoja Ljubljane. Med letoma 2013 in 2021 smo imeli zelo dolgo obdobje dela z ljudmi na novih projektih, novih produktih. Leta 2015 so se začele priprave na razglasitev Zelene prestolnice Evrope. Ljubljana je bila razglašena leta 2016, a mi smo z aktivnostmi začeli že leto prej. Takrat sem se začela intenzivno ukvarjati z vsebino projekta Čebelja pot, s katero se ukvarjam še danes. Ta produkt smo zastavili tako, da bo to turistična ponudba za mesto, ki bo temeljila na vsebini s podeželja, ampak se je izkazalo, da je to zelo atraktivna zgodba, v katero želijo biti vključeni različni akterji, od gospodarskih družb s pridobitvijo naziva družbeno odgovornih oz. zelenih podjetij, do vzgojnih ustanov z ustanovitvijo API vrtca in tudi kulturne dediščine v povezavi s Plečnikovo hišo itd. Vse te zgodbe smo uspešno razvijali, od postavitve mestnega čebelnjaka do ustanovitve API vrtca. S pozivom programa URBACT smo se javili na razpis Primeri dobrih praks. Med 230 prijavljenimi so izbrali 97 dobrih praks, med katerimi je bila tudi naša Čebelja pot, ki smo jo lahko nadaljevali s pomočjo sredstev URBACT-a 3, v sklopu posebnega programa Mrežni prenos znanja. Oblikovali smo projekt Mreža čebeljih poti in ga uspešno prenesli sprva na pet evropskih mest, kasneje, med letoma 2021 in 2022, pa še na dodatna štiri. Ustanovitelji Mreže čebeljih poti, ki je zdaj zaživela, so Ljubljana, Cesena v Italiji, Amarante na Portugalskem, Banskó v Bolgariji, Osijek na Hrvaškem, Nea Propontida v Grčiji, Hegyvidék, 12. okrožje Budimpešte na Madžarskem, Bydgoszcz in Sosnowiec na Poljskem ter Bergamo v Italiji. Ravno zdaj zaključujemo projekt z zaključno konferenco. Ustanovili smo Mrežo čebeljih mest, mrežo mest s Čebeljimi potmi, ker želimo to pot nadaljevati samostojno in k sodelovanju povabiti čim več mest. To leto je za nas spet prelomno, saj smo sprejeli novo strategijo za obdobje 2021–2024. Aktivno smo se začeli posvečati samooskrbi in urbanemu kmetijstvu.

* Manca Gorenc, študentka etnologije in kulturne antropologije, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; mancagorenc.mg@gmail.com.

Maruška Markovčič (foto: Helena Seražin, 3. 7. 2023).

Kakšno vlogo ima etnologija pri vašem delu?

Že od samega začetka sem imela željo iz vseh zornih kotov pristopati k obravnavanju različnih tematik, ne zgolj etnološko ali umetnostnozgodovinsko, ampak sem vedno želela oblikovati nek končni produkt. Ravno zato se mi je zdelo, da imam dobro osnovo za to delovno mesto, kjer sem sedaj. Tekom let sem se še dodatno izobraževala na področjih podjetništva in oblikovanja projektnega dela. Ta nabor veščin mi je izredno pomagal pri mojem delu. Pri 40. letih, ko sem se ozrla nazaj na svoje dosežke, sem bila zadovoljna z svojim doprinosom na področju etnologije v MOL in si želela v prihodnje bolj aplikativne obravnave tematik. Zdaj nisem več osredotočena na osnovne raziskave, čeprav se je letos pokazalo, da obstajajo želje o sodelovanju z oddelkom EiKA [Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, op. a.]. V bodoče se bom vrnila v etnološke vode, a zgolj kot koordinatorica, in ne kot raziskovalka, saj si MOL želi raziskati območje Savlje – Kleče, ki je z vidika samooskrbe izredno pomembno. Etnologijo uporabljam vedno kot način dela, način komunikacije. Ne smatram je več kot svojo osnovno preokupacijo. Ne ukvarjam se z etnologijo v muzejskem in akademskem smislu, ampak mi je zagotovo dala neko širino in način sporazumevanja, kar je zelo pomembno pri moji ciljni skupini – to so večinoma kmetje.

Kako ste kot predstavnica mestne uprave pristopili in vzpostavili stik z ljudmi s podeželja?

Zelo dobro je, da uporabljaš bistvene etnološke pristope na terenu. Na primer komunikacijo z župnikom, čeprav tukaj ni šlo preko tega kanala, ampak preko šole oz. učiteljic. Zelo dobro sem se povezala z gospema na podružničnih šolah na Jančah in Lipoglavu in vzpostavila prvi stik z okolico, kar je tudi nekako tradicionalna komunikacija, saj šole od nekdaj predstavljajo družbeno jedro. Skozi etnolo-

ške tabore je bila tema benigna – kako živite itd. – in skupnost nas je spoznala. Pomembno pa je, da občasno obiščeš teren, torej ni dovolj, da samo sediš in čakaš njihov prihod. Moraš iti na teren, in jaz sem naredila ogromno terena. Vedno, ko se je kaj dogajalo, sem bila prisotna. Tako te spoznajo in potem se začneš z njimi normalno pogovarjati, kot da bi tam živel. V tistem obdobju smo tudi začeli z neposredno finančno pomočjo. O razpisih smo jih seznanili osebno in jih tudi povabili, da se na njih prijavijo. Sčasoma so začeli sami izkazovati zanimanje in prihajati na MOL. Eden od načinov vzpostavljanja stikov s prebivalci je udeleževanje prireditev. Pomembno je, da si tam, saj tako vidijo, da dihaš s skupnostjo in da organiziraš dogodke, ki so za njih pomembni, kot so na primer delavnice na temo etnologije, kulinarike, obrti in drugo. S pogovori se razlike med mestnim človekom in njimi zabrišejo, kar omogoča lažjo komunikacijo.

Kakšen je vpliv časovne omejenosti evropskih projektov pri delu z lokalnimi skupnostmi in razvijanju produktov?

Ko se posamezniki javijo na razpise in dobijo nepovratna sredstva, je naša naloga dobrega skrbnika financ, da spremljamo oz. nadzorujemo realizacijo investicije in obenem preverjamo, v katero smer se želijo razvijati. V tem primeru imamo lastna sredstva in nismo vezani na čas, kot je to pri evropskih projektih, kar je lažje, saj lahko posamezniku svetujemo, kam bi bilo smiselno investirati v naslednjem letu. Na ta način lahko kakovostno usmerjamo posameznika, saj vemo, kje je začel in kako se je skozi čas razvijal. Tu ne gre zgolj za finančno usmerjanje, ampak tudi za razna izobraževanja s pomočjo vsebin, namenjenih razvoju podeželja. Za posameznika si tako ustvarimo dosje o njegovem razvoju in ga vedno znova opominjamo in spodbujamo na njegovi poti ali pa ga zgolj vzpodbudimo, da začne razmišljati o prihodnosti. Naš cilj je ohraniti čim več kmetij živih, da smo kot mesto lahko še naprej čimbolj oskrbovani z lokalno, kakovostno hrano. Kmetom s finančno pomočjo omogočamo, da ostanejo na svoji zemlji in jo aktivno obdelujejo. Pri razvoju podeželja delamo vse z lastnimi sredstvi in zato nismo podvrženi »skakanju« iz enega projekta na drug projekt. V sklopu evropskih projektov pokrivamo zgolj kadrovske manke. Vsebine so že toliko pripravljene, da jih lahko z evropskimi sredstvi le nadgradimo. Si pa istočasno prizadevamo, da v okviru teh projektov v mestno upravo pripeljemo nove ljudi in jih usposobimo za delo. Sicer imamo težave z zaposlovanjem, ampak vsaj tisto obdobje projekta pa pokrijemo neke kadrovske zahteve, saj lahko posameznik poleg dela na projektu prevzame tudi druge vsebine. Jaz sem do zdaj vodila zgolj en evropski projekt, in mislim, da če želiš kakovostno peljati vse stvari, čas ne dopušča opravljati več kot dveh evropskih projektov poleg ostalega dela.

Kot sva že omenili, so načrti MOL za prihodnost usmerjeni v samooskrbo in urbano kmetijstvo. Zanima me, na katerih področjih se odpirajo novi potenciali za uresničitev zadanih ciljev?

Nadaljujemo in dopolnjujemo katalog ponudnikov lokalne hrane z namenom zbrati vso ponudbo lokalne hrane na enem mestu in tako ciljnim skupinam, kot so na primer vrtci in šole, olajšati iskanje ponudnikov. Druga pomembna naloga je, da nadaljujemo s sofinanciranjem investicij v proizvodnjo in razvoj dopolnilnih dejavnosti z namenom razvijanja pokritih pridelovalnih površin in stalnih nasadov ter v zavarovanje pridelkov pred vremenskimi neprikljnostmi. Želimo ustanoviti informativno in prodajno točko lokalno pridelane hrane, trenutno se pogovarjamo, da bi bila ta v Rogu. Prostor bi bil namenjen izobraževanju in informiranju o raznih aktivnostih v MOL na temo pridelave zelenjave. Zelo pomembno je tudi vzpostavljanje kratkih verig s šolami in vrtci, kjer delamo predvsem z organizatorji prehrane in jim na ta način s pomočjo kuharskih tečajev in delavnic približamo lokalno in sezonsko pridelano hrano. Ena od ključnih dejavnosti samooskrbe so vrtnički, katerih mrežo želimo v prihodnje razširiti in s tem povečati samooskrbo in izboljšati odnos do zemlje. Od vrtničkarjev zahtevamo, da vrtnarijo ekološko. Vse te smernice se bodo nadaljevale in nadgrajevale. V tem programskem obdobju je cilj izvesti dva pilotna projekta urbanega kmetijstva, da poiščemo možnosti, kako bi bilo mogoče hrano na veliko pridelovati v kontroliranih okoljih – tukaj govorimo o tovarnah hrane. Ugotoviti želimo, kakšna je dejanska potreba mesta po vsej tej hrani – ali jo že zadovoljujemo s tem, kar imamo, ali pa bi morali začeti na veliko pridelovati določeno hrano. Taki pilotni projekti so za nas pomembni predvsem zato, ker bomo v primeru

hujših podnebnih sprememb verjetno primorani poseči po tovrstnih načinih pridelave hrane. Je pa treba vedeti, da je pri kmetih uvajanje novosti dolgotrajen proces in da se njihova uspešnost vidi šele po nekaj letih. Posameznik si mora začrtati desetletno obdobje, da vidi, kako se trg odziva na novosti in kje je prostor za izboljšanje produktov. Pred nami je še veliko dela.

Predvidevam, da so finančna bremena kmetov pri investicijah izredno visoka. Kako se s tem pritiskom soočajo mladi kmetje?

Zdaj se ravno soočamo z menjavo generacij in na tistih kmetijah, ki so poskrbele za mehanizacijo dejavnosti, so mladi z velikim veseljem in manj stresa ostali doma. Večina, ki je ostala doma, je tudi izobraženih. So se pa odvijale tudi zgodbe, da so ostali doma tisti, ki sprva niso bili predvideni za prevzem kmetije. Ne glede na to pa se mlajša generacija bolje znajde z inovativnimi pristopi, tudi na trgu znajo razpršiti svojo prodajo – niso odvisni zgolj od enega kupca. Mislim, da so mlajše generacije tiste, ki se zavedajo, da je prodaja pomembnejša od pridelave. MOL poskuša nuditi dodatna izobraževanja in svetovanje pri izboru smeri razvoja dejavnosti, pomoč jim nudi tudi kmetijska svetovalna služba. Naša želja je, da v bodoče vzpostavimo t. i. VEM točko, kjer bi na enem mestu posamezniku nudili vsestransko strokovno pomoč pri načrtovanju razvoja kmetijske dejavnosti. Na tak način bodo kakršnikoli strahovi ob prevzemu kmetije odpadli. Poleg tega ima država nabor pomoči za mlade prevzemnike, v sklopu katere financira del dejavnosti v prehodnem obdobju. Tako da kmetije na območju MOL vsekakor imajo prihodnost.

Hvala, da ste si vzeli čas za ta pogovor.

Z veseljem in hvala za povabilo.

